ทำไมพระเจ้าตาก
จึงถูก “สำเร็จ
ณ ป้อมท้ายเมือง ในทันใด”

ผศ. ดร. ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์

ภาควิชาสังคมศาสตร์ วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม ม.รังสิต

วันผลัดแผ่นดิน วัน “ขุนหลวงดับขันธ์”
วันที่ 6/7/10 เมษายน 2325

- บันทึกของ “พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)”
- = ประชุมพงศาวดาร เล่ม 40 ภาค 65
- รัชกาลที่ 1 แห่ง “กรุงเทพทวาราวดีศรีอยุธยา” นั้น “เถลิงพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท” เพื่อ “ชำระ” พระราชพงศาวดาร (ประชุมฯ ภาค 64 เรื่องตั้งแต่แรกตั้งอยุธยา ประชุมฯภาค 65 จบต้นฉบับที่มีอยู่ที่ “ปราบดาภิเษกเปลี่ยนพระวงศ์ใหม่”)
- ชำระเมื่อ จ.ศ.1157 หรือ พ.ศ.2338 ปีที่ 14 ในรัชกาลที่ 1

วันผลัดแผ่นดิน หรือ วัน “ขุนหลวงดับขันธ์”
วันที่ 6 หรือ 7 หรือ 10 เมษายน 2325

ณ วัน 7 ฯ (9) 5 ค่ำ เพลาเช้า 2 โมง เสด็จพระราชดำเนินทัพมาจากเสียมราบ ประทับ ณ พลับพลาหน้าวัดโพธาราม ฝ่ายข้าทูลละอองฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อย พร้อมกันไปเชิญเสด็จลงเรือพระที่นั่งกราบ ข้ามมาพระราชวัง สถิต ณ ศาลาลูกขุน มีหมู่พฤฒามาตย์ราชกุลกวีมุขเฝ้าพร้อมกัน จึ่งมีพระราชบริหารดำรัสปรึกษาว่า เมื่อพระเจ้าแผ่นดินอาสัตย์ละสุจริตธรรมเสีย ประพฤติการทุจริตฉะนี้ ก็เห็นว่าเป็นเสี้ยนหนามหลักตออันใหญ่อยู่ในแผ่นดิน จะละไว้มิได้ ขอให้ปริวรรตออกประหารเสีย ฝ่ายทแกล้วทหารทั้งปวงมีใจเจ็บแค้นเป็นอันมาก ก็นำเอาพระเจ้าแผ่นดินและพวกโจทก์ทั้งปวงนั้นไปสำเร็จ ณ ป้อมท้ายเมืองในทันใดนั้น (พศด. พันจันทฯ น.78-79)

- ณ วัน 7 ฯ (9) 5 ค่ำ เพลาเช้า 2 โมง เสด็จพระราชดำเนินทัพมาจากเสียมราบ ประทับ ณ พลับพลาหน้าวัดโพธาราม

- ฝ่ายข้าทูลละอองฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อย พร้อมกันไปเชิญเสด็จลงเรือพระที่นั่งกราบ ข้ามมาพระราชวัง สถิต ณ ศาลาลูกขุน มีหมู่พฤฒามาตย์ราชกุลกวีมุขเฝ้าพร้อมกัน

- จึ่งมีพระราชบริหารดำรัสปรึกษาว่า เมื่อพระเจ้าแผ่นดินอาสัตย์ละสุจริตธรรมเสีย ประพฤติการทุจริตฉะนี้ ก็เห็นว่าเป็นเสี้ยนหนามหลักตออันใหญ่อยู่ในแผ่นดิน จะละไว้มิได้ ขอให้ปริวรรตออกประหารเสีย

ฝ่ายทแกล้วทหารทั้งปวงมีใจเจ็บแค้นเป็นอันมาก ก็นำเอาพระเจ้าแผ่นดินและพวกโจทก์ทั้งปวงนั้น *ไปสำเร็จ ณ ป้อมท้ายเมืองในทันใดนั้น*

(ท้ายป้อมวิชัยประสิทธิ์? พศด. หัตถ)

กองทัพเรือ

กองทัพเรือ

เจ้าตาก “สิ้น” ในทันใดนั้น หรือ ณ วันใด แน่?

- การศึกษาของ นิธิ เอียวศรีวงศ์. การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี. (2529: น. 252)
- จดหมายเหตุโหร (ประชุมพงศาวดารภาคที่ 8) ว่าคือ แรม 13 ค่ำ เดือน 5 หลังจากที่เจ้าพระยาจักรีกลับมาถึงกรุงธนบุรี (6 เมษายน) ได้ 4 วัน วันเจ้าตากสิ้นน่าจะเป็นวันที่ 10 เมษายน 2325
- หลักฐานบาทหลวงฝรั่งเศส เขียนขึ้นจากคำเล่าลือหลังเหตุการณ์ประมาณ 9 เดือน กล่าวว่า เจ้าตากสิ้นในวันที่ 7 เมษายน 2325

บทขยายภาพจาก
“พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา” 1

- ข้ออ้างการปราบดาภิเษก (ฉบับพิมพ์ 2535 เล่ม 2 หน้า 230)
- “เหตุไฉน อยู่ภายหลัง ตัวจึงเอาบุตรภรรยาเรามาจองจำทำโทษ แล้วโบยตีพระภิกษุสงฆ์ และลงโทษแก่ข้าราชการและอาณาประชาราษฎร เร่งรัดเอาทรัพย์สินโดยพลการด้วยหาความผิดมิได้ กระทำให้แผ่นดินเดือดร้อนทุกเส้นหญ้า ทั้งพระพุทธศาสนาก็เสื่อมทรุดเศร้าหมองดุจเมืองมิจฉาทิฐิฉะนี้”

กองทัพเรือ
หยุด
ตรวจ

พระอุโบสถ
พระวิหาร
หอสมเด็จ

บทขยายภาพจาก
“พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา” 2

- “โทษตัวจะมีเป็นประการใดจงให้การไปให้แจ้ง และ เจ้าตากสินก็รับผิดทั้งสิ้นทุกประการ
- “จึงมีรับสั่งให้เอาตัวไปประหารชีวิตสำเร็จโทษเสีย เพชฌฆาตกับผู้คุมก็ลากเอาตัวขึ้นแคร่หามไปกับทั้งสังขลิกพันธนาการ
- เจ้าตากจึงว่าแก่ผู้คุมเพชรฆาตว่า ตัวเราก็สิ้นบุญจึงที่ตายอยู่แล้ว ช่วยพาเราแวะเข้าไปหาท่านผู้สำเร็จราชการ จะขอเจรจาด้วยสักสองสามคำ

บทขยายภาพจาก

“พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา” 3

- “ผู้คุมก็ให้หามเข้ามา
- “ได้ทอดพระเนตรเห็น จึงให้โบกพระหัตถ์มิให้นำมาเฝ้า
- ผู้คุมและเพชฌฆาตก็หามออกไปนอกพระราชวัง
- “ถึงหน้าป้อมวิชัยประสิทธิ์ ก็ประหารชีวิตตัดศีรษะเสียถึงแก่พิราลัย
- จึงรับสั่งให้เอาศพไปฝังไว้ ณ วัดบางยี่เรือใต้
- และเจ้าตากสินขณะเมื่อสิ้นบุญถึงทำลายชีพนั้น อายุได้สี่สิบแปดปี”

ป้อมวิไชยประสิทธิ์
VICHAI PRASIT FORT

ท่าเรือวัดอินทาราม
WAT INTHARAM PIER
ท่าเรือสะพานพุทธ
ท่าเรือราชินี
ท่าเรือวัดกัลยานิมิตร
ท่าเรือวัดสังข์กระจาย
ท่าเรือเจริญพาศน์
ท่าเรือเนาวจำเนียร
ท่าเรือวัดอินทาราม
ท่าเรือตลาดพลู
ท่าเรือภาษีเจริญ
ท่าเรือเพชรเกษม 20
เส้นทางเดินเรือสะพานพุทธ - เพชรเกษม 20

พระเจดีย์บรรจุพระบรมอัฐิพระเจ้าตากสินมหาราช (องค์ขาว)
พระเจดีย์บรรจุพระบรมอัฐิพระอัครมเหสี (องค์ดำ)
(A.D.1767 - 1782)
THE CHEDI CONTAINING THE RELICS OF THE KING TAKSIN THE GREAT (W)
THE CHEDI CONTAINING THE RELICS OF THE QUEEN OF THE KING TAKSIN THE GREAT (B)

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
นะโม 3 จบ
อาราธนาดวงพระวิญญาณ
โอม สีโน ราชาเหวะ อะยะตุมะวัง
สัพพะศัตรูวินาสสันติ
ถวายเครื่องสักการะ
โอม สีโน ราชาเหวะ นะมามิหัง

ห้ามวางของ
NO ENTRY

- “แล้วสมณะชีพราหมณ์เสนามาตย์ราษฎรทั้งปวง ก็ทูลอาราธนาวิงวอนอัญเชิญเสด็จขึ้นปราบดาภิเษก เป็นอิศวรภาพผ่านพิภพสืบไป
- พระเจ้าอยู่หัวจึงไปนมัสการพระแก้วมรกต แล้วเสด็จประทับแรม ณ พลับพลาหน้าหอพระนั้น”

การกวาดล้างศัตรูทางการเมือง

- วันต่อมา คือ วัน 1 ฯ (10) 5 รัชกาลที่ 1 ให้เอา “ข้าหลวงซึ่งเป็นพรรคพวก” กรมขุนอนุรักษ์สงคราม “40 เศษ” - “ไปฆ่าเสีย”
- กรมขุนอนุรักษ์สงคราม อยู่ในฐานะ “ให้งดไว้พิจารณา” = พยาน “ให้การถึง พระยาสรรค์ พระยามหาเสนา พระยารามัญวงศ์ พระยาวิชิตณรงค์ หลวงพัสดีกลาง”
- กลุ่มนี้ “พระเจ้าอยู่หัวทรงพระพิโรธให้ประหารเสีย”

บทขยายภาพจาก
“พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา”

- **(ฉบับพิมพ์ 2535 เล่ม 2 หน้า 230)**
- **ให้ประหารชีวิตกรมขุนอนุรักษ์สงคราม พร้อมกับกลุ่มพระยาสรรค์และพรรคพวก**
- ทั้ง “จึงดำรัสให้เอาไปประหารชีวิตเสียด้วยกันในวันนั้น กับทั้งพวกญาติวงศ์เจ้าตากสิน บรรดาที่เป็นชายนั้นทั้งสิ้น ยังเหลืออยู่แต่ราชบุตรและบุตรีน้อยๆ มีเจ้าสุพันธุวงศ์ อันเป็นพระราชนัดดาของพระองค์นั้นเป็นต้น และเจ้าฮั้น ซึ่งเป็นน้าของเจ้าตากสิน และเจ้าส่อนหอกลาง ซึ่งเป็นกรมหลวงบาทบริจาอัครมเหสีกับญาติวงศ์ซึ่งเป็นหญิงนั้น ให้จำไว้ทั้งสิ้น”

- วันต่อมา คือ วัน 2 ฯ (11) 5 ค่ำ “ทรงพระดำริว่าราชฐานใกล้อุปจารอารามทั้งสองข้างมิบังควร จึงดำรัสสั่ง ... ให้สาปนาพระราชนิเวศน์ใหม่ ณ ฟากเมืองข้างตะวันออก”
- พศด. หัตถฯ (น. 231) ว่าคือ “วัดแจ้งและวัดท้ายตลาด”

- อีก 4 วันต่อมา คือ 6 (1) ฯ 5 ค่ำ “เพลาบ่าย 4 โมง เสด็จสถิตแรมอยู่ยังท้องพระโรง ให้ชำระโทษกรมฝ่ายใน”
- พศด. หัตถฯ (น. 231) ว่าคือ “ชำระโทษพวกเจ้าจอมข้างใน”

เมื่อเจ้าพระยาสุรสีห์ พระราชอนุชา กลับมาถึงบางกอก

- พศด. หัตถฯ (น. 231)
- “วันจันทร์ เดือน 6 ขึ้น 4 ค่ำ เพลาห้าโมงเช้า ... ขึ้นเฝ้าสมเด็จพระเชษฐาธิราช ณ ท้องพระโรง ...
- “เสด็จออกจากเฝ้า ให้ตำรวจไปจับข้าราชการทั้งปวงบรรดาที่มีความผิดขุ่นเคืองกับพระองค์มาแต่ก่อน ให้ประหารชีวิตเสียทั้งสิ้นแปดสิบคนเศษ”

ชะตากรรม 2 คนท้ายของพวกเจ้าตาก

- พศด. หัตถฯ (น. 231-232)
- กรมขุนอินทรพิทักษ์ กองทัพเขมรของฝ่ายเจ้าพระยาสุรสีห์ล้อมไว้ ณ เมืองพุทไธเพชร
- กรมขุนอินทรพิทักษ์ พากองทัพตีฝ่าออกมาได้
- ถึงเมืองปราจีน ทราบข่าว “ผลัดแผ่นดินใหม่แล้ว ไพร่พลทั้งปวงก็หนีกระจัดกระจายเข้ามาหาครอบครัวสิ้น
- “กรมขุนอินทรพิทักษ์ และพระยาคำแหงสงคราม เหลือคนสนิทติดตามอยู่ห้าคน

- อาทิตย์ เดือน 6 แรม 2 ค่ำ สมเด็จพระอนุชาธิราช ยกพล “หกพันเศษ” ถึงเมืองสระบุรี แยกเป็นหลายกอง “เที่ยวค้นในป่า” ล้อมจับได้ที่ “เขาน้อย” คุมส่งลงมายัง “กรุงธนบุรี”
- บ่าว 5 คน “ปล่อยเสียไม่เอาโทษ” เพราะรัชกาลที่ 1 “ดำรัสว่าเป็นคนมีกตัญญู ไม่ทิ้งเจ้า”
- เสาร์ เดือน 6 แรม 8 ค่ำ นายสองคน คือ “นายจุ้ยกรมขุนอินทรพิทักษ์ และขุนชนะพระยาคำแหงสงครามนั้น ไปประหารชีวิตเสีย” ตามดำรัสของ “สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์”
- รัชกาลที่ 1 “ทรงพระกรุณาให้ถามกรมขุนอินทรพิทักษ์ว่า ยอมอยู่จะเลี้ยง ด้วยตัวหาความผิดมิได้ กรมขุนอินทรพิทักษ์ให้การว่าไม่ยอมอยู่ จะขอตายตามบิดา”

รัชกาลที่ 1 ปราบดาภิเษก

- พศด. หัตถฯ (น. 232-233)
- วันอาทิตย์ เดือน 6 แรม 9 ค่ำ “ตั้งการพระราชพิธียกหลักเมือง”
- วันจันทร์ เดือน 6 แรม 10 ค่ำ “จับการตั้งพระราชวังใหม่ และล้อมด้วยระเนียดก่อน ยังมิทันได้ก่อกำแพงวัง”
- วันจันทร์ เดือน 8 ปฐมาสาธ ขึ้น 1 ค่ำ “ให้ตั้งการพระราชพิธีปราบดาภิเษกโดยสังเขป”
- วันพฤหัสบดี เดือน 8 ขึ้น 4 ค่ำ เพลารุ่งแล้วสี่บาท “ก็เสด็จข้ามมหาคงคามา ณ ฝั่งตะวันออก เสด็จขึ้นฉนวนหน้าพระราชวังใหม่ ทรงพระเสลี่ยง ... เสด็จขึ้นยังพระราชมนเทียรสถาน ... พระชนมายุได้สี่สิบหกพรรษา ถวัลย์ราชย์ดำรงแผ่นดินสืบไป”

- ถัดนั้น จึงแต่งตั้งเจ้าที่เป็นญาติวงศ์ฝ่ายต่างๆ
- โดย พระอภัยสุริยา ราชนัดดา ที่ไปตามมาจากเมืองนครราชสีมา ตั้งเป็น สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงธิเบศบดินทร “ให้เสด็จไปอยู่ ณ วังเก่าเจ้าตาก”
- ให้ พระเจ้าลูกเธอพระองค์ใหญ่ อายุ 16 เป็น สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร ให้เสด็จอยู่ “ณ บ้านหลวงที่วังเดิม”
- ต่อมา “ทรงตั้งพระราชบุตร พระราชบุตรี พระราชนัดดา ซึ่งยังทรงพระเยาว์นั้นเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้าทั้งสิ้น และ พระราชนัดดา เจ้าฟ้าสุพันธุวงศ์นั้น พระราชทานพระนามใหม่ว่า สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้าอภัยธิเบศร นเรศร์สมมุติวงศ์ พงศ์อิศวรราชกุมาร”

(พศด. หัตถฯ น. 238)

ประตู พุรหฺมรสี
๒๕๐๗
บูชาเหรียญ
รุ่น ๒ พระโค

เชิญ..เรียนฟรี!
ฝึกปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน
ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม
วัดระมังโมสิตาราม ถ.อรุ
เขตบางกอกน้อย
10700
ทุกวันอาทิตย์ เว
11:00 น.
สอบถามร
02-4181079/
045-34
PATRAVADI THEATRE

พระตำหนักสมเด็จ
พระเจ้าตากสินมหาราช
(ตำหนักแดง)

ความมั่งคั่งฉับพลันจากเมืองจีน

- ในช่วงปราบดาภิเษก “หลวงนายฤทธิ์ ราชนัดดา ซึ่งเป็นอุปทูต ออกไปกรุงปักกิ่งนั้นกลับเข้ามา จึงโปรดให้แต่งเรือพระที่นั่งไปรับมาแต่เมืองสมุทรปราการ คนั้งหลายจึงเรียกว่า เจ้าปักกิ่ง โปรดตั้งเป็น สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนริทร์รณเรศ ให้ตั้งวังอยู่ ณ สวนมังคุด”
- กรมพระราชวังหลัง กับกรมหลวงนรินทร์ “เป็นพระราชบุตร สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอพระองค์ใหญ่

ปีมะโรง จ.ศ.1146/พ.ศ.2527 (ราวเดือนสาม?)“ขุดหีบศพเจ้าตาก” – “เผา”

- “ฝ่ายข้างกรุงเทพมหานคร สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ดำรัสให้ขุดหีบศพเจ้าตาก ขึ้นตั้งไว้ ณ เมรุวัดบางยี่เรือใต้ ให้มีการมหรสพ และพระราชทานพระสงฆ์บังสุกุล เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงทั้งสองพระองค์
- “ขณะนั้นพวกเจ้าจอมข้างใน ทั้งพระราชวังหลวงวังหน้า ซึ่งเป็นข้าราชการครั้งแผ่นดินเจ้าตาก คิดถึงพระคุณชวนกันร้องไห้ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ทรงพระพิโรธ ดำรัสให้ลงพระราชอาญาโบยหลังทั้งสิ้น” (พศด. หัตถฯ น. 243)